

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Paydar, B. (2020). "Türkiye Büyük Millet Meclisi Yasama Faaliyetleri: 2002-2018 Yılları Arası Kanun Tasarıları ve Kanun Teklifleri", R&S -Research Studies Anatolia Journal, Vol:3 Issue:3; pp:211-217

Anahtar Kelimeler: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yasama, Siyasal Partiler, Kanun Tasarısı, Kanun Teklifi.
Keywords: Grand National Assembly of Turkey, Legislative, Political Parties, the Draft Law, the Law Proposal.

Makale Türü Araştırma Makalesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ YASAMA FAALİYETLERİ: 2002-2018 YILLARI ARASI KANUN TASARILARI VE KANUN TEKLİFLERİ

Legislative Acts of Grand National Assembly of Turkey: Draft and Proposed Laws Between 2002-2018

Burhan PAYDAR¹

Geliş Tarihi / Arrived Date
24.07.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date
28.07.2020

Yayınlanma Tarihi / Published Date
31.07.2020

ÖZ

Yasama faaliyetleri üzerine yapılan çalışmalar genellikle partilerin ve milletvekillerinin belirli dönemlerdeki ulusal ve yerel çalışmalarına odaklanmaktadır. Kanun tasarı ve tekliflerinin yasalaşma süreçlerine ilişkin yasama dönemlerine ait verilerin incelenmesi ise daha az araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmanın amacı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 22., 23., 24., 25. ve 26. yasama dönemlerindeki kanun tasarı ve tekliflerini inceleyerek, dönemsel ve bu dönemlerin tamamında değişkenlik göstermeyen partilerin yasa yapma sürecindeki etkilerini tartışmaktır. Bu amaç doğrultusunda 22., 23., 24., 25. ve 26. yasama dönemlerindeki tüm kanun tasarı ve teklifleri incelenerek kanunlaşan, hükümsüz olan ve karar olan kanun tasarı ve tekliflerine ait veriler tespit edilmiştir. Tespit edilen kanun tasarı ve tekliflerine dönemsel olarak siyasi partilerin bireysel katkıları, ortak katkıları ve beş dönemde de mecliste bulunan diğer siyasi partilerin katkıları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulmuştur. Sonuçlar göstermiştir ki, 22., 23., 24., 25. ve 26. yasama dönemleri faaliyetlerinden esas alınmış olan 7.664 adet kanun tasarısı ve teklifi incelenirken, kanunlaşan tasarı/teklif sayısı ölçütleri kullanılmış olup buna göre 22. yasama dönemindeki kanunlaşan frekansında, yasama verimliliği yüksek düzeydedir.

ABSTRACT

Generally many of the studies on legislative activities focus on the national and local work of parties and parliamentarians in certain periods. On the other hand examining the data of the legislative periods regarding the enactment processes of the draft laws/proposals was the subject of less research. The purpose of this study is to examine draft laws and proposals in Turkey Grand National Assembly in the 22nd, 23rd, 24th, 25th and 26th legislative session and to discuss their contribution periodically and also in all of this period to the law-making process of the party, which are not show variability. For this purpose, all the draft laws and proposals in the 22nd, 23rd, 24th, 25th and 26th legislative periods were examined and the data on the draft laws and proposals that were enacted, invalidated and decided were determined. The contributions of the parties which have been in the parliament for 5 periods, individual contributions and joint contributions were calculated regarding for determined draft laws and proposals. The findings are shown in tables. 7.664 draft laws and proposals based on the 22nd, 23rd, 24th, 25th and 26th legislative activities were examined. According to legislated bill and number of law proposals criteria, the results showed that the legislative efficiency is the highest in the 22nd legislative period on the scope of the legislative frequency.

GİRİŞ

Meclisler, demokratik ülkelerde iktidarın temsil edildiği, ülke vatandaşlarının yasa yapma sürecine katılımının dolaylı etkisi altında olan politika ile ilişkili kurumlardır. Bu kurumlar,

¹ Yüksek Lisans Öğrenci, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Programı, burhanpaydar@gmail.com Çankırı / TÜRKİYE

toplumsal grupların, çeşitli çıkar ve siyasal hedeflerin yansımaları bulduğu ülkenin toplumsal yapısına yön veren sosyal bir yapıyı oluştururlar (Alkan ve Ateş, 2004: 129). Bu nedenle siyaset bilimi ve kamu yönetimi açısından meclislerin teşkilat yapıları, işleyişleri, faaliyetleri, oluşturduğu kanunların niteliği ve kanun oylamasından önceki süreç önemli araştırma konularına kaynak olmaktadır. Meclislerin çalışma faaliyetlerinden olan yasama faaliyetleri de araştırmacıların ilgisini çeken konulardan biridir.

1982 Anayasasının 87. maddesinde “Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasasının diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir” hükmü vardır (T.C. 1982 Anayasası, Md. 87 (Değişik: 21/1/2017-6771/5 md.)). Bu maddeye göre anlaşıldığı üzere Türkiye’de yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) ait olup bu yetki devredilemez niteliktedir (Karatepe, 2013: 224). Yasama yetkisinin kaynağı Anayasa olmakla birlikte kuvvetler ayrılığı prensibine dayanmaktadır. Buna göre TBMM kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak yetkisine sahiptir (Tunç, Faruk ve Yavuz, 2009: 135). Ancak bu yetkilerin kullanılmasında erklerin net bir şekilde birbirinden ayrılması çoğu zaman güç olsa da maddi ve şekli kriterler bakımından fonksiyonel bir nitelikleme ile ayırım yapılabilmektedir. Maddi kriter genellikle erkler tarafından yapılan işlemlerin hukukî mahiyetine bakarak yapılmaktadır. Şekli kriterde ise işlemi yapan organın niteliğine bakılmaktadır (Gözler, 2000: 359; Özbudun, 2004: 187).

Yasama organı çıkardığı kanunlarla hukuk düzeninin yaratıcısı ve kurucusudur. Ancak hukuk devleti ilkesi kapsamında kuvvetler ayrılığından ileri gelen istisnalar söz konusu olup bu durum “yasama kısıtı” olarak nitelendirilmektedir. Yasama kısıtı hukuk terminolojisinde özel bir çalışma alanı olmakla birlikte genel olarak yasamanın yapamayacağı işlemleri kapsamakta olup bu kısıt, Anayasasının 87. maddesi kapsamında incelenebilmektedir (İba, 2010: 11). Yasama organının üretkenliği ise ilgili hukuk kuralları kapsamında siyasi partiler ve milletvekillerinin çalışmaları gerçekleşmektedir. TBMM’deki yasama sürecine bakıldığında genel olarak milletvekillerinden ziyade siyasi partilerin/gruplarının daha etkin aktörler olduğu söylenebilir. Sistem parti gruplarının faaliyetlerini merkeze almış olup yasama süreci TBMM iç tüzüğüne göre işletilmektedir (İba, 2010: 10-11).

Yasama organı kendisine verilen kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak yetkisini yasa tasarısı ve kanun teklifi olmak üzere iki girdi kullanır. “Genel, nesnel ve kişilik dışı hukuk kurallarının bütünü” olarak tanımlanan kanun önerme yetkisi bakımından milletvekilleri “Kanun Teklifi” yürütme ise “Kanun Tasarısı” üzerinden kanun yapım usullerine göre süreçler işletilir (TBMM, 2018: 41-42). Bu süreçte yukarıda zikredildiği üzere siyasi partilerin asli ve baskın bir etkisi vardır. Kanun tekliflerin ve kanun tasarılarının verilmesi, kanun yapım sürecinin işletilmesi ve kanunun çıkarılmasında siyasi partilerin teşebbüsleri Meclis’in üretkenliğinin temel belirleyicileri arasındadır. Genel olarak parlamentoların üretkenliği, siyasi partilerin sayısal dağılımları, etkinliği, siyasal sistem, iktidar-muhalefet ilişkileri, vb. gibi nedenlerle yakından ilgilidir.

Türkiye’de TBMM’de gündeme gelen kanun teklifleri ve kanun tasarılarının nicel durumu hakkında ulusal literatürde bazı araştırma ve incelemeler bulunmakla birlikte bu çalışmaların belli bir dönemi kapsadığı görülmektedir. Önceki çalışmaların tek yasama dönem faaliyetlerini incelemeleri ve TBMM teşkilat yapısı üzerinde durmaları boşluklara neden olmuştur. Söz konusu boşluk nedeniyle bu çalışmada 2002-2018 yıllarını kapsayan 22., 23., 24., 25. ve 26. yasama dönemlerinde siyasi partilerin yasama sürecindeki etkinliklerinin nicel verilere göre araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, 2002-2018 yıllarını kapsayan ve TBMM’nin 22., 23., 24., 25. ve 26. yasama dönemlerinde bakanlar kurullarının sunduğu kanun tasarıları ve milletvekilleri tarafından önerilen kanun tekliflerinin her yasama dönemi için ayrı ayrı olmak üzere kabul edilip yasalananlar, karar olanlar ve kabul edilmeyip hükümsüz kalanlara ilişkin sayısal araştırma

verileri sunulmuştur. Araştırmada 2002-2018 yılları arasındaki kanun tasarısı ve teklifleri incelenerek, belirtilen yıllar aralığında kaç kanun tasarısı ve teklifi sunulduğu, bunların kaç tanesinin kanunlaştığı veya hükümsüz olduğunun, dönemler itibarıyla karşılaştırılmıştır. Araştırma, TBMM'nin kamuya açık internet sayfasından elde edilen verilerle sınırlıdır. Ayrıca araştırma, 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan 22. yasama dönemi milletvekili genel seçimleriyle başlamakta, 24 Haziran 2018 tarihinde sona eren 26. yasama dönemi çalışmalarıyla sınırlıdır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

TBMM, yasama faaliyetleri kapsamında, 2002-2018 yılları arasındaki kanun tasarıları ve kanun tekliflerinin incelendiği bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, veri toplama tekniği olarak ikincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle TBMM'nin resmî internet sitesinden 22., 23., 24., 25. ve 26. yasama dönemlerine ait milletvekili sayıları, milletvekillerinin partisel dağılımları, sunulan kanun tasarıları ve kanun tekliflerine ilişkin sayısal verilere ulaşılmıştır. Bu şekilde yapılan literatür taraması neticesinde elde edilen bilgilere yönelik tablolar oluşturulmuştur. Sorgulama ekranları dışında TBMM internet sitesinden her döneme ait tutanaklardaki sayısal verilere ulaşılmıştır. Ulaşılan birden fazla veri olması nedeniyle çelişen bilgilerle karşılaşmıştır. TBMM internet sitesindeki sorgulama ekranlarındaki veriler dikkate alınmıştır.

Kanun tekliflerine ilişkin veriler hesaplanırken bağımsız milletvekilleri de tek bir parti gibi düşünülerek hesaplamaya dâhil edilmiştir. Her dönem için partilerin katkıları hesaplanırken dönem toplam işleme alınan/karar olan/hükümsüz olan verileri ile partilerin dönem içerisindeki işleme sunulan/ kanunlaşan/ hükümsüz verilerinin yüzdelik karşılıkları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de TBMM'nin 22. dönemde işleme alınan, kanunlaşan, karar olan ve hükümsüz kalan yasama faaliyeti sayıları gösterilmiştir.

Tablo 1. 22. Dönemde İşleme Alınan, Kanunlaşan, Karar Olan ve Hükümsüz Kalan Yasama Faaliyeti Sayıları

Siyasi Parti	22.DÖNEM							
	İşleme Alınan	Toplam İçindeki Payı %	Kanunlaşan	Kanunlaşma Oranı %	Karar Olan	Karar Oranı %	Hükümsüz	Hükümsüz Oranı %
AK Parti	504	48%	142	65%	4	80%	358	44%
ANAP	35	3%	0	0%	0	0%	35	4%
Bağımsız	14	1%	1	0%	0	0%	13	2%
CHP	370	36%	57	26%	0	0%	313	38%
DYP	36	3%	5	2%	0	0%	31	4%
SHP	11	1%	0	0%	0	0%	11	1%
Genç Parti	1	0%	0	0%	0	0%	1	0%
HYP	1	0%	0	0%	0	0%	1	0%
Ortak Teklif	70	7%	13	6%	1	20%	56	7%
Alt Toplam	1042	100%	218	100%	5	100%	819	100%

Tablo 1'in verilerine genel olarak Partiler bazında bakıldığında karar dışında kalan ve TBMM'nin 22. dönem yasama faaliyetlerinde toplam 1042 adet teklif işleme alınmıştır. Bunlardan iktidardaki AK Partinin işleme alınan 504 teklifinden 142'si kanunlaşmış ve 358'i hükümsüz kalmıştır. CHP'nin işleme alınan 370 teklifinden 57'si kanunlaşmış ve 313'ü hükümsüz kalmıştır. DYP'nin işleme alınan 36 teklifinden 5'i kanunlaşmış ve 31'i hükümsüz kalmıştır. Son olarak 70 ortak teklif verilmiş ve bunun 13'ü kanunlaşmış 56'sı hükümsüz kalmıştır. Tekliflerin yasalaşma oranında ilk üç partiye bakıldığında 22. dönemde toplam 218 yasanın %65'i AK Parti, %26'sı CHP ve %2'si DYP'nin teklifine göre çıkarılmıştır.

Tablo 2. 23. Dönemde İşleme Alınan, Kanunlaşan, Karar Olan ve Hükümsüz Kalan Yasama Faaliyeti Sayıları

Siyasi Parti	23.DÖNEM							
	İşleme Alınan	Toplam İçindeki Payı %	Kanunlaşan	Kanunlaşma Oranı %	Karar Olan	Karar Oranı %	Hükümsüz	Hükümsüz Oranı %
AK Parti	172	19%	88	36%	0	0%	84	13%
BDP	64	7%	1	0%	0	0%	63	10%
Bağımsız	13	1%	2	1%	0	0%	11	2%
CHP	364	40%	81	33%	0	0%	283	43%
DSP	40	4%	8	3%	0	0%	32	5%
DTP	33	4%	9	4%	0	0%	24	4%
MHP	180	20%	43	18%	0	0%	137	21%
BBP	14	2%	2	1%	0	0%	12	2%
ÖDP	2	0%	1	0%	0	0%	1	0%
Ortak Teklif	19	2%	9	4%	1	100%	9	1%
Alt Toplam	901	100%	244	100%	1	100%	656	100%

Tablo 2’de TBMM’nin 23. dönemde işleme alınan, kanunlaşan, karar olan ve hükümsüz kalan yasama faaliyeti sayıları gösterilmiştir. Tablo 2’nin verilerine genel olarak Partiler bazında bakıldığında karar dışında kalan ve TBMM’nin 23. dönem yasama faaliyetlerinde toplam 901 adet teklif işleme alınmıştır. Bunlardan iktidardaki AK Partinin işleme alınan 172 teklifinden 88’i kanunlaşmış ve 80’i hükümsüz kalmıştır. CHP’nin işleme alınan 364 teklifinden 81’si kanunlaşmış ve 283’ü hükümsüz kalmıştır. MHP’nin işleme alınan 180 teklifinden 43’ü kanunlaşmış ve 137’si hükümsüz kalmıştır. Son olarak 19 ortak teklif verilmiş ve bunun 9’u kanunlaşmış 9’u hükümsüz kalmıştır. Tekliflerin yasalasma oranında ilk üç partiye bakıldığında AK Parti’ni verdiği tekliflerin %36’sı CHP’nin verdiği tekliflerin % 33’ü ve MHP’nin verdiği tekliflerin %18’i yasalasmıştır. 23. dönemde toplam 244 yasanın %36’sı AK Parti, %33’ü CHP ve %18’i MHP’nin teklifine göre çıkarılmıştır.

Tablo 3. 24. Dönemde İşleme Alınan, Kanunlaşan, Karar Olan ve Hükümsüz Kalan Yasama Faaliyeti Sayıları

Siyasi Parti	24.DÖNEM							
	İşleme Alınan	Toplam İçindeki Payı %	Kanunlaşan	Kanunlaşma Oranı %	Karar Olan	Karar Oranı %	Hükümsüz	Hükümsüz Oranı %
MHP	560	20%	59	16%	0	0%	501	20%
AK Parti	143	5%	78	22%	1	50%	64	3%
Bağımsız	31	1%	6	2%	0	0%	25	1%
CHP	1839	65%	186	51%	0	0%	1653	67%
DGP	1	0%	0	0%	0	0%	1	0%
BDP	196	7%	28	8%	0	0%	168	7%
Ana Parti	3	0%	0	0%	0	0%	3	0%
HDP	52	2%	1	0%	0	0%	51	2%
Ortak Teklif	12	0%	4	1%	1	50%	7	0%
Toplam	2837	100%	362	100%	2	100%	2473	100%

Tablo 3’te TBMM’nin 24. dönemde işleme alınan, kanunlaşan, karar olan ve hükümsüz kalan yasama faaliyeti sayıları gösterilmiştir. Tablo 3’ün verilerine genel olarak Partiler bazında bakıldığında karar dışında kalan ve TBMM’nin 24. dönem yasama faaliyetlerinde toplam 2837 adet teklif işleme alınmıştır. Bunlardan iktidardaki AK Partinin işleme alınan 143 teklifinden 78’i kanunlaşmış ve 64’ü hükümsüz kalmıştır. CHP’nin işleme alınan 1839 teklifinden 186’sı kanunlaşmış ve 1653’ü hükümsüz kalmıştır. MHP’nin işleme alınan 560 teklifinden 59’u

kanunlaşmış ve 501'si hükümsüz kalmıştır. Son olarak 64 ortak teklif verilmiş ve bunun 5'i kanunlaşmış 58'i hükümsüz kalmıştır. Tekliflerin yasalaşma oranında ilk üç partiye bakıldığında 24. dönemde toplam 362 yasanın %22'si AK Parti, %51'i CHP ve %16'sı MHP'nin teklifine göre çıkarılmıştır.

Tablo 4. 25. Dönemde İşleme Alınan, Kanunlaşan, Karar Olan ve Hükümsüz Kalan Yasama Faaliyeti Sayıları

Siyasi Parti	25.DÖNEM							
	İşleme Alınan	Toplam İçindeki Payı %	Kanunlaşan	Kanunlaşma Oranı %	Karar Olan	Karar Oranı %	Hükümsüz	Hükümsüz Oranı %
MHP	42	8%	0	0%	0	0%	42	8%
AK Parti	3	1%	0	0%	0	0%	3	1%
CHP	458	85%	0	0%	0	0%	458	85%
HDP	33	6%	0	0%	0	0%	33	6%
Ortak Teklif	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Toplam	536	100%	0	0%	0	0%	536	100%

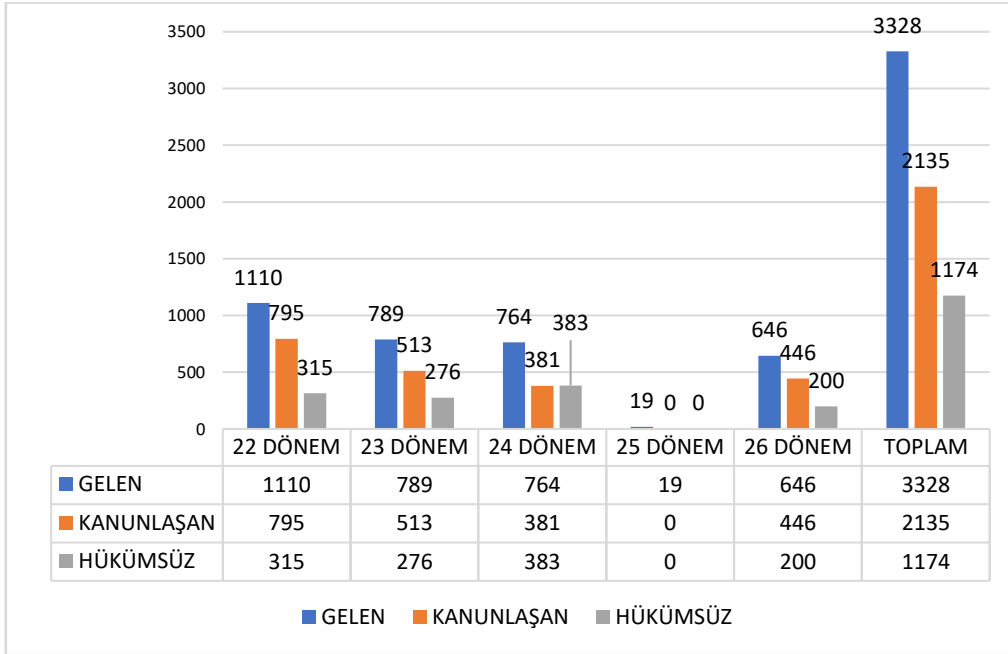
Tablo 4'te TBMM'nin 25. dönemde işleme alınan, kanunlaşan, karar olan ve hükümsüz kalan yasama faaliyeti sayıları gösterilmiştir. 25. Dönem 23 Haziran 2015-17 Kasım 2015 tarihleri arasında kapsamakta olup oldukça kısa sürmüştür. Tablo 4'ün verilerine genel olarak Partiler bazında bakıldığında karar dışında kalan ve TBMM'nin 25. dönem yasama faaliyetlerinde toplam 536 adet teklif işleme alınmış olmakla birlikte kanunlaşan hiç olmamış ve bunların tümü hükümsüz kalmıştır.

Tablo 5. 26. Dönemde İşleme Alınan, Kanunlaşan, Karar Olan ve Hükümsüz Kalan Yasama Faaliyeti Sayıları

Siyasi Parti	26.DÖNEM							
	İşleme Alınan	Toplam İçindeki Payı %	Kanunlaşan	Kanunlaşma Oranı %	Karar Olan	Karar Oranı %	Hükümsüz	Hükümsüz Oranı %
MHP	298	13%	10	20%	0	0%	288	13%
AK Parti	45	2%	26	52%	0	0%	19	1%
CHP	1848	79%	11	22%	0	0%	1837	80%
Bağımsız	11	0%	0	0%	0	0%	11	0%
İYİPARTİ	13	1%	0	0%	0	0%	13	1%
HDP	128	5%	1	2%	0	0%	127	6%
Ortak Teklif	5	0%	2	4%	1	100%	2	0%
Alt Toplam	2348	100%	50	100%	1	100%	2297	100%

Tablo 5'te TBMM'nin 26. dönemde işleme alınan, kanunlaşan, karar olan ve hükümsüz kalan yasama faaliyeti sayıları gösterilmiştir. Tablo 5'in verilerine genel olarak Partiler bazında karar dışında kalan ve TBMM'nin 26. dönem yasama faaliyetlerinde toplam 2348 adet teklif işleme alınmıştır. Bunlardan iktidardaki AK Partinin işleme alınan 45 teklifinden 26'sı kanunlaşmış ve 19'u hükümsüz kalmıştır. CHP'nin işleme alınan 1848 teklifinden 11'i kanunlaşmış ve 1837'si hükümsüz kalmıştır. MHP'nin işleme alınan 298 teklifinden 13'ü kanunlaşmış ve 288'i hükümsüz kalmıştır. Tekliflerin yasalaşma oranında ilk üç partiye bakıldığında 26. dönemde toplam 50 yasanın %52'si AK Parti, %22'si CHP ve %20'si MHP'nin teklifine göre çıkarılmıştır.

Yukarıda verilen tablolara bakıldığında kısa süren 25. dönem dışında TBMM'nin yasama faaliyetlerinde AK Parti'nin ilk sırada olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 22. dönemden itibaren iktidarda olan AK Parti hükümetlerinin meclise gönderdiği kanun tasarılarının yasalaşma durumu Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1: 22. ve 26. Dönem Arasında Kanun Tasarıları ve Yasalaşma Oranları

Grafik 1’de görüldüğü üzere 22. Dönemde hükümetten gelen 1.110 adet kanun tasarısından 795’i yasalasmış ve 315’i hükümsüz kalmıştır. 23. Dönemde hükümetten gelen 789 adet kanun tasarısından 513’ü yasalasmış ve 276’sı hükümsüz kalmıştır. 24. Dönemde hükümetten gelen 764 adet kanun tasarısından 381’i yasalasmış ve 383’ü hükümsüz kalmıştır. 25. Dönemde hükümetten gelen 19 adet kanun tasarısından hiçbirini yasalasmamıştır. 26. Dönemde hükümetten gelen 646 adet kanun tasarısından 446’sı yasalasmış ve 200’ü hükümsüz kalmıştır. 22. ve 26. dönemlere toplam bazında bakıldığında 3.328 adet 2.135’i yasalasmış ve 1.174’ü hükümsüz kalmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

TBMM’nin yasama faaliyetlerinde üretkenliğinin kaynakları hükümet tarafından gönderilen kanun tasarıları ve Mecliste grubu bulunan siyasi parti milletvekillerinin kanun teklifleridir. Bu çalışmada 22. ve 26. Dönem aralığında yasama faaliyetleri kapsamında verilen tekliflere bütüncül olarak bakılmıştır. Ulusal literatürde benzer konuda çalışmalar olmakla birlikte birden çok dönemin çalışmanın bulunmaması diğer çalışmalarla karşılaştırma yapabilmek ve tartışma açabilmek konusunda kısıt meydana getirmektedir. Araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında bazı dikkat çekici noktaların ortaya çıktığı görülmektedir.

Yasalaşma oranları açısından bakıldığında 22. dönemde AK Partinin %28, CHP’nin %15, DYP’nin de %13 oranında yasama üretimi olduğu görülmektedir. 23. dönemde AK Partinin %51, MHP’nin %23 ve CHP’nin de %22 oranında yasama üretimi olduğu görülmektedir. 23. dönemde AK Partinin %51, MHP’nin %23 ve CHP’nin de %22 oranında yasama üretimi olduğu görülmektedir. Ancak 24. dönemde AK Parti CHP’den çok daha az sayıda teklif sunmasına rağmen yasalaşma oranı bakımından CHP’den iki kat daha fazla sonuç almıştır. 24. dönemde AK Partinin %54, CHP’nin %10, MHP’nin de %10 oranında yasama üretimi olduğu görülmektedir. Bu dönemde hem CHP hem de MHP çok daha fazla teklif üretmesine karşın yasalaşma oranı bakımından AK Parti diğerlerine göre beş kattan daha fazla yasa çıkarmıştır. 25. dönemde ise tüm partilerin teklifleri söz konusu olmakla birlikte bu dönem yaklaşık 5,5 ay sürdüğünden herhangi bir üretim söz konusu olmamıştır. 26. döneme gelindiğinde AK Parti, CHP, MHP, İYİ Parti ve HDP’den çok daha az teklif vermiştir. Örneğin AK Parti bu dönemde 45 teklif vermiş fakat bunun 26’sı (%57) yasalasmıştır. CHP ise 1848 teklif vermiş 11’i (%0,5) yasalasmıştır. Dolayısı ile incelenen tüm dönemlere genel olarak bakıldığında iktidar partisinin teklif sayısının genelde düşük olmasına rağmen yasalaşma oranı bakımında oldukça yüksek sonuçlar aldığı görülmektedir. Bununla

birlikte AK Parti ve diğer muhalefet partilerinin yasama üretimi konusunda diğer bir önemli fark kanun tasarıları açısından görülmektedir. Zira Grafik 1’de gösterildiği üzere iktidar partisi hem Meclis’teki parti grubu hem de hükümet olarak yasama sürecine dahil olduğundan üretkenlik bakımından çok daha fazla sonuç almıştır. Bu nedenle iktidar ve muhalefet partilerinin yasama sürecindeki nicel etkinlikleri, ortaya çıkarılan oransal sonuçlar bakımından değerlendirilmelidir.

Dönem başına düşen yasama sayısına ilişkin verilere göre, kanun sayısına ilişkin kriterlerin yanı sıra 2002-2018 dönemi için alt kriterlerinin sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Son dört yılda (2014-2018) kanun sayısı ve ortalama sayısı, 2002-2018 dönemindeki ilk beş yıla kıyasla hızla artış göstermiştir. 22. ve 23. döneme göre en yüksek sayıya sahiptir. Yasama performansı için önemli olan bir diğer gözlem yasama performansının çok yüksek olduğu görülmektedir. 2005-2009 dönemi için ortalama günlük yasal hacim 1.92 iken, 2009-2014 için ortalama bu dönemden sonra 3.77’ye yükselmiştir; ortalama olarak neredeyse %100’lük bir artış görülmektedir. 2002-2008 dönemi ortalamasına kıyasla, 2008-2012 dönemine kıyasla neredeyse %50 artmıştır. Bu döneme ilişkin yasama performansı verilerinin sayısı nispeten az olsa da Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yasama performansı, yasaların hacmi ve günlük yasaların hacmi bakımından yüksektir. 2008 yılında yasama sistemimize dâhil edilen yasama kararının, yasama performansı üzerinde bazı etkileri olmuştur. Düşük performansı anlatan bir diğer faktör de bu dönemde KHK’nın sıkça uygulanmış olmasıdır. 2015-2018 döneminde çıkarılan mevzuat kararlarının toplam sayısı, aynı dönemde yayınlanan yasaların toplam sayısından fazladır. Yasama sürecinin zamanında ve etkin işleyişine ek olarak, sürecin bir bütün olarak kontrol dahilinde olması ve sürecin gözlenebilmesi önemlidir. Yasama sürecine geniş katılım, demokratik sistemin verimliliğini ve gücünü artıran önemli bir faktördür. Bu açıdan kanun tasarılarının ve kanun tekliflerinin belirli normlar çerçevesinde ele alınması, değerlendirilmesi, istatistiklerle takip edilerek etkinliğin ölçülmesi, verimlilik açısından önemlidir. Bu açıdan yapılan çalışmanın bu alanda yapılacak olan farklı çalışmalara gerek dönemsel açıdan gerekse farklı boyutlarıyla ve toplumsal yansımaları açısından katkı sağlaması beklenmektedir. Yapılan çalışmanın devamı niteliğinde aynı yıllar için meclis araştırma ve soruşturmaları, yazılı ve sözlü soru önermeleri, gensorular, genel görüşme önermeleri, TBMM başkanlığı tezkereleri de dikkate alınarak çalışma genişletilebilir. Ayrıca yeni çalışmacılar, çalışma da yıl kısıtlaması olması nedeniyle tüm yasama dönemlerini dikkate alarak diğer dönemlerin de incelenmesini sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

05.03.1973 Tarih ve 584 Karar No’lu Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü

18.10.1982 Tarih ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Kanunu

Alkan, H. ve Ateş, N. (2004). TBBM 21. Dönem Yasama Etkinliği ve Milletvekili Davranışı, Öneri Dergisi, 6(21), 129.

Bektaş, E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Yasama-Yürütme İlişkisi ve Bu Sistemin Türkiye Demokrasisine Etkileri, Yasama Dergisi, 39, 199-218

Caner, Z. (2013). Parlamenter Sistem ile Başkanlık Sisteminin Analizi ve Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(1), 183-206.

Eroğlu, İ. (2010). 22. Yasama Döneminde Kanun Teklif ve Tasarılarının Hazırlanmasında Anayasa’nın İnsan Hakları Hükümlerine Uygunluk Denetimi, Yasama Dergisi, 15, 5-48

Gözler, K. (2000). Türk Anayasa Hukuku, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

İba, Ş. (2010). Parlamento Hukuku, İstanbul: Kültür Yayınları.

Karatepe, Ş. (2013). Hükümet Sistemleri ve Türkiye, Yeni Türkiye Dergisi, (51), 223-225

Özbudun, E. (2004). Türk Anayasa Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları.

- Sarıtaş, A. (2016). Siyasal İçerikli Web Sitelerinin İçerik Analizi ile İncelenmesi: 26. Dönem Milletvekilleri Üzerine Bir Araştırma, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(14), 323-342.
- TBMM, (2018). Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, Ankara.
- TBMM, (2020). Kanun Teklifleri ve Kanun Tasarıları Sorgu Sayfası, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.sorgu_baslangic, Erişim: 15.07.2020
- Tunç, H., Faruk B. ve Yavuz, B. (2009). Türk Anayasa Hukuku, Ankara: Adalet Yayınevi.
- YSK, (2020). Milletvekili Genel Seçim Arşivi, <http://www.ysk.gov.tr/tr/milletvekili-genel-secim-arsivi/2644>, Erişim: 15.07.2020